

מועד היובל ועשור למדינה ראוי שינסוך תחושת סיפוק וגאווה על עצם הישגיה של הציונות בהגשמת שניים מיעדיה המרכזיים – כינון ישות מדינית לעם וקיבוצם במולדת של חלק ניכר מבניו.

הישגי המדינה בשישים שנותיה ידועים וכן גם כישלונותיה וכשליה, שאינם פחותים בהרבה מהם, אך אסור שיאפילו על הישג האדיר. אלא שלמרבית הפלא אין אווירה של התרוממות רוח ושמחה בחוצות ישראל. דומה שהתחושה שהמדינה קצת "מפשלת", כהגדרת אבנר דה-שליט בריאיון עמו המתפרסם בגיליון זה, היא הגורמת לדכדוך שגם המאמצים הפתטיים של ועדת החגיגות הממשלתית לא יכלה לו. הלך הרוח העגמומי ניזון מתחושה ש"אין מלך בישראל" – אין מנהיגות בעלת חזון היודעת לאן ברצונה להגיע, מעבר למועד הבחירות הקרוב, שגם הוא אינו ידוע.

נפשם של רבים נקעה מתככי פוליטיקאים ומהשחיתות בה נוגעו כמה וכמה מקרבם, מצב המאיים על הדמוקרטיה ומחזק את החשש מפני נהייה אל עבר "דמות חזקה שתעשה סדר" שבידיה מצוי, כביכול, "פתרון קסם" לכל.

בימים של ערבי החגים – פסח ועצמאות – התפרסמו נתונים מעוררי חלחלה על ממדי המצוקה של כשליש מהמשפחות בארץ שאין בידן האפשרות להבטיח תזונה בסיסית בריאה. במקביל, פורסמו ממדי הענק הבלתי נתפסים של שכר הבכירים במשק הציבורי. אלה מול אלה – והעם רואים את הקולות ומחרישים, כי "בעיני רוב הציבור העוני נתפס כחמור ומדאיג יותר מן הפערים המעמיקים בחברה" (הסקר החברתי לשנת 2007 של מרכז טאוב). ועוד: "שיעור יציב של כרבע מכלל המשיבים ממשיכים להשיב, שהכנסתם אינה מספקת לצורכי הקיום הבסיסיים או שהיא מספקת בקושי" (שם). אכן, חמור ומדאיג, ואין הדאגה מתרגמת למחאה ואין היא מעוררת יציאה למאבק. אדישות ואוזלת יד מאפיינים כיום את הציבורים היותר חלשים במדינה, בעוד שהמדינה עצמה סומכת על עמותות המגזר השלישי שיעשו הן את שמצופה ממנה: דאגה לחלשים. נהנתנות מנקרת עיניים, מחד (דומה שבמחיר סיגר אחד של ראש הממשלה ושל ראש האופוזיציה ניתן לספק ארוחת חג למשפחה שלמה), ועוני מחפיר, מאידך – האם זו באמת צריכה להיות דמותה של החברה בישראל?

הסולידריות החברתית, המאפיינת את הסוציאלי-דמוקרטיה ה"מסורתית", הוחלפה באינדיווידואליזם אנוכי, וכאשר לעתים אין הוא מתנכר לזולת הוא פורש כפיו בגמילות חסדים לפי מיטב מסורת העיריה היהודית אך לא אחת גם ללא הקפדה על מתן בסתר. אין כאן צדק חברתי ולא צדק חלוקתי ולא שום צדק אחר אלא היעדר רצון לשנות את הסדר ה"טבעי" של חברה מקוטבת מעמדית, שהרי "העניים אחראים למצבם" והעשירים – פשוט מוצלחים וחרוצים יותר ועל כן זכו בחסדי האל...

קשיחות ואטימות כלפי סבלם של אחרים מבוטאות גם במדיניות הננקטת כלפי פליטי חרב, ניצולי רצח עם, הנבלמים בגדרות שבגבולנו עם המדבר. "יש לעצור את הצונמי הזה", הורה ראש הממשלה. הדיבורים כאן והמראות משם, מהגבול, מהווים תזכורת מצמררת לתקופה אחרת ולגבולות אחרים. גם אז, עוד בטרם השואה, נחסמו גבולות בפני פליטים הנסים על נפשם והם נהדפו אחור אל זרועות רודפיהם ובכך נחרץ גורלם. ממדינה שרבים מאזרחיה הם פליטים ובני פליטים, ניתן לצפות ליחס אחר כלפי הגל האנושי – וגל זה אינו צונמי הרסני! – והרי מידת הרחמים אפינה את העם היהודי.

גיליון זה מציג את ה"אקולוגיה" החברתית והפוליטית של ישראל במלאת לה שישים. ביקשנו להציג תמונה מאוזנת, על האור שבה ועל צלליה, המציאות כמות שהיא. למרות ההיקף המורחב של הגיליון הנוכחי, נותרו תחומים שלא נסקרו שהרי רבת פנים היא ישראל ומגוונת חברתה ואין בכוחו של גיליון אחד להכיל הכל. זו ישראל, היא שלנו, עליה יש לשמור ואותה ראוי לתקן ולשפר. גם בכך ניבחנו בעשורים הבאים.

חג שמח!
העורכים